

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Досліджувана тема є актуальною, оскільки сучасні умови функціонування економічних систем потребують чіткого обґрунтування шляхів розвитку майбутнього, яке відображається в стратегіях та поточних планах розвитку. Процес формування ефективної державної політики залежить від якості стратегічного та поточного планування, яке найчастіше базується на прогностичних показниках, що дає можливість адаптувати відповідні механізми розвитку, враховуючи фактори зовнішнього та внутрішнього середовища.

Питанням дослідження теорії та методології прогнозування розвитку окремих систем присвячені праці багатьох науковців, серед них: О. Бобровська, Т. Вакарчук, О. Древаль, Л. Жилінська, М. Линдіна, Є. Масленніков, В. Мельникова, С. Мочерний, О. Побережець, Ю. Сибірянська, А. Стельмашук, О. Тищенко, О. Фурсін, Л. Чайнікова та інші. Але, незважаючи на значний внесок дослідників, окремі проблеми щодо визначення та систематизації теоретичних аспектів прогнозування в умовах трансформації залишаються невирішеними.

Фундаментальна основа прогнозування соціально-економічного розвитку економіки передбачає вивчення економічного, соціального, фінансового, науково-технічного, промислово-виробничого, сільськогосподарського, природно-ресурсного та інших потенціалів. Джерелами інформації виступають: накопичені знання і досвід, фактична і статистична інформація, економічно-математичні моделі [1].

Основною метою прогнозування в умовах трансформації є створення якісної інформаційно-аналітичної бази про тенденції змін економічних, соціальних, фінансових, екологічних процесів в межах національного та міжнародного середовища.

Прогнозування соціально-економічного розвитку суб'єктів макроекономічного середовища представляє собою системний базис щодо пріоритетних напрямків, які повинні враховувати сучасні тенденції ринку, фактори та умови функціонування держави і суспільства. Одиницею прогнозування виступає саме прогноз – це обґрунтоване уявлення про майбутній стан економічної системи та відповідних суб'єктів, який

характеризується системою взаємопов'язаних індикаторів.

Загальними критеріями прогнозу є наступні:

- науково-обґрунтоване уявлення щодо близького або далекого майбутнього стану економічної системи;
- інформаційний базис стосовно векторів та тенденцій розвитку відповідних суб'єктів.

Слід зауважити, що розробка планових індикаторів розвитку економічної системи, а також механізмів взаємодії державних інституцій та ринкових важелів здійснюється на основі прогнозних даних, які повинні мати об'єктивний, неупереджений характер.

Формування прогнозів дає можливість побудови та розробки можливих сценаріїв розвитку на основі селективності найбільш ефективного та оптимального варіанту з мінімальними ризиками та значною збалансованістю ресурсів, що, в свою чергу, в процесі планування функціонування систем мезо- та макрорівнів.

На думку деяких науковців, процедура розроблення прогнозу передбачає основні етапи [2]:

- обґрунтування прогнозування;
- опис зовнішнього середовища;
- розроблення прогнозної моделі, розроблення альтернативного варіанту;
- оцінювання достовірності, точності та обґрунтованості розробленого прогнозу;
- розроблення рекомендацій щодо подальшого управління процесом;
- формулювання задач щодо розроблення нового варіанту прогнозу.

Крім того, в основі прогнозування лежить варіативність моделей поведінки суб'єктів економічних відносин, враховуючи екзогенні та ендогенні фактори впливу та результати впровадження стратегічних та тактичних планів за базі зроблених прогнозів.

На відміну від планування, прогнозування в системі управління переважно спрямоване в майбутнє і, будучи складовою планування, суттєво відрізняється від останнього. Прогнозування – це система наукових досліджень кількісного та якісного характеру, спрямованих на з'ясування тенденцій розвитку відповідного об'єкта і пошук оптимальних шляхів досягнення цілей цього розвитку [3, с. 230].

Ефективність взаємозв'язку процесів планування та прогнозування залежить від:

- оцінки рівня достовірності та вірогідності прогнозу щодо розвитку економічної системи;
- оптимальної взаємоузгодженості прогнозів і планів, враховуючи стан об'єктів та суб'єктів відповідної системи;

- наукової обґрунтованості інформації про початкові умови розвитку економічної системи, варіативність планів з високим ступенем ефективності.

На відміну від складання прогнозу, який залежить від настання відповідних подій, планування має нормативний характер та більш чіткий діапазон досягнення цілей і задач. Моделювання стану економічної системи в майбутньому забезпечується завдяки розробці планових показників, враховуючи: формування конкретної мети, шляхи та методи її досягнення.

Таким чином, в основі побудови стратегічних планів розвитку економічних систем знаходиться динамічний та послідовний процес прогнозування. В свою чергу, прогноз дає можливість визначити очікувані перспективи розвитку економічної системи з урахуванням альтернативних варіантів та сценаріїв, а також впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Крім того, створення передумов ефективності прогнозування розвитку окремих систем у вигляді нормативно-правового забезпечення впливає на значимість економічних прогнозів як інструменту державного планування, що у взаємодії з ринковими важелями посилює ефективність очікуваних результатів.

Список використаної літератури

1. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Аналіз існуючих систем прогнозування соціально-економічного розвитку у світі та в Україні. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11. С. 58–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_11_10 (дата звернення: 21.10.2019).
2. Іванова Т. В. Особливості прогнозування макроекономічних показників країни з позицій забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2015. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_9 (дата звернення: 22.10.2019).
3. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія. Херсон : Видавництво Грінь Д. С., 2016. 500 с.